

Stanowisko Koalicji Klimatycznej w sprawie ustawy o odnawialnych źródłach energii

W Światowy Dzień Ochrony Środowiska, tj. 5 czerwca 2011 roku, minęło **6 miesięcy** od terminu, w którym Polska, zgodnie z Dyrektywą 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, powinna uchwalić ustawę o OZE. Niestety ustawy nie tylko **nie uchwalono, ale nie rozpoczęto nawet publicznych konsultacji jej projektu**, nie ma też debaty publicznej temu poświęconej. Projekt przygotowywany jest w zaciszu gabinetów Ministerstwa Gospodarki. Nie wiadomo, kiedy przyjmie go Rada Ministrów i zostanie skierowany do Parlamentu. Ze względu na nadchodzące wybory parlamentarne nie należy się tego spodziewać wcześniej niż w pierwszej połowie 2012. Przy uwzględnieniu czasu niezbędnego na pracę Sejmu i Senatu nad ustawą oraz podpisanie jej przez prezydenta, **najwcześniejszym realnym terminem jej uchwalenia może być przełom 2012/2013. To dwa lata po terminie!**

Ustawa o odnawialnych źródłach energii ma tak kształtować warunki do rozwoju odnawialnych źródeł, aby możliwe było **osiągnięcie co najmniej 15% udziału energii ze źródeł odnawialnych** w bilansie energii finalnej brutto do 2020 r. Ponadto w swoich rozwiązaniach powinna przyczynić się do uzyskania celów pośrednich tj. 8,76 proc. do 2012 r., 9,54 proc. do 2014 r., 10,71 proc. do 2016 r. oraz 12,27 proc. do 2018 r. Jednocześnie ma stanowić podstawę do wdrażania Krajowego Planu Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych przygotowanego w 2010 r. przez Ministra Gospodarki (KPD).

Dla Koalicji Klimatycznej rozwój energetyki odnawialnej stanowi **kluczowy element w zmianie modelu systemu energetycznego** w Polsce, ze scentralizowanego i zdominowanego przez korporacje energetyczne kontrolowane przez państwo, na model rozproszony, gdzie obok znaczącej poprawy efektywności energetycznej następuje rozwój odnawialnych źródeł energii. Dlatego też Koalicja Klimatyczna wielokrotnie, bezskutecznie dopominała się o możliwość wzięcia udziału w pracach przygotowawczych nad tą ustawą, a także o możliwość zapoznania się z jej wersjami roboczymi. 0 999

Zdaniem Koalicji tej ustawy nie można postrzegać jako rozwiązanie służące jedynie wypełnieniu zobowiązania unijnego. Ustawa powinna tworzyć warunki przede wszystkim do:

- a) Rozwoju OZE możliwie najefektywniejszego z punktu widzenia **ograniczenia emisji gazów** cieplarnianych (ocena śladu węglowego powinna uwzględniać także wpływ transportu biomasy na emisję) oraz kosztów (z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych). Zrównoważonemu rozwojowi OZE powinno towarzyszyć wprowadzenie zakazu współspalania i wykorzystania biomasy w dużych instalacjach energetycznych.
- b) Uwzględniania w planowaniu rozwoju energetyki odnawialnej **potrzeby ochrony przyrody**, w tym obszarów Natura 2000, a także zachowania krajobrazu kulturowego oraz ochrony produkcji żywności w naszym kraju. Stosowanie kryteriów zrównoważonego rozwoju powinno być zapewnione również w przypadku zakupu surowców energetycznych poza granicami Polski.
- c) **Rozwoju krajowego przemysłu** wytwarzania urządzeń i ich części służących odnawialnej energetyce, a jednocześnie wzmocnieniu lokalnej gospodarki i tworzeniu miejsc pracy.
- d) **Rozwoju inteligentnych sieci przesyłowych**, których zastosowanie ułatwia przyłączanie odnawialnych źródeł energii, a w konsekwencji wzmocnia ich pozycję na rynku energii.

- e) **Wzmocnienia roli samorządów** w rozwoju energetyki rozproszonej, w szczególności tworzenie warunków do rozwoju lokalnych, hybrydowych, inteligentnych system energetycznych.

Koalicja Klimatyczna wzywa Rząd RP do pilnego upublicznienia projektu ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz włączenia szerokiego grona instytucji do jej konsultacji. Naszym zdaniem jest to niezbędne nie tylko dla wsparcia rozwoju tych źródeł energii, ale także dla zwiększenia wewnętrznego bezpieczeństwa energetycznego UE oraz uniknięcia kompromitacji naszego kraju na arenie unijnej. W dniu 1 lipca Polska rozpoczyna Prezydencję w Radzie UE. Jednym z jej priorytetów ma być zewnętrzne bezpieczeństwo energetyczne, a trudno o nim mówić w oderwaniu od rozwiązań stosowanych w poszczególnych krajach członkowskich, w tym od kwestii wsparcia dla OZE.

Koalicja domaga się jednocześnie, aby rząd wyjaśnił, w jaki sposób miliardowe środki z Zielonych Certyfikatów, których koszty ponoszą konsumenci w opłatach na czystą energię (36,2 zł w każdej 1MWh zużywanej przez gospodarstwo domowe) wspierają rozwój OZE? Mamy wiele sygnałów mówiących, iż te opłaty przeznaczone są na utrzymanie „brudnych”, emitujących CO₂, obiektów energetycznych! Ustawa winna rozwiązywać systemowo także ten problem.

Uzasadnienie

Na świecie dokonuje się rewolucja w zakresie zaopatrzenia w energię. Odchodzi się od wielkich systemowych obiektów energetycznych **na rzecz energetyki rozproszonej**, powiązanej z wprowadzaniem inteligentnych systemów zarządzania energią i rozwojem jej odnawialnych źródeł. Polska, ze względu na konieczność wymiany starych, nieefektywnych bloków węglowych, ma unikatową okazję, by nie odbudowywać zdekapitalizowanej „wielkiej” energetyki, powstałej w okresie totalitarnym (państwo kontrolowało obywateli poprzez nadzór nad zaopatrzeniem w energię).

Energetyka rozproszona polega na budowaniu wielu **małych jednostek wytwórczych** na terenie całego kraju. Jest ważną alternatywą dla dużych elektrowni, okazją do zwiększenia udziału OZE w rynku energii oraz szansą dla rozwoju inteligentnych systemów energetycznych. Jednocześnie może przyczynić się do zwiększenia produkcji instalacji dla energetyki rozproszonej, budowania przewagi konkurencyjnej gospodarki, czy tworzenia miejsc pracy. Za instalacje energetyki rozproszonej uznawane są jednostki wytwórcze o mocy nie przekraczającej 50-150 MW, często produkujące energię elektryczną z energii odnawialnych lub niekonwencjonalnych, a także w skojarzeniu z wytwarzaniem ciepła lub chłodu. Jednocześnie energetyka rozproszona bazująca na OZE stanowi, obok oszczędzania energii, **najtańszy sposób wypełnienia zobowiązań w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych wynikających z Pakietu energetyczno-klimatycznego**. Przyczyny zainteresowania małymi jednostkami wytwórczymi można podsumować następująco¹:

- „Nowe generacje źródeł wytwórczych średniej i małej mocy, dzięki zaletom inwestycyjnym (krótki czas budowy, mniejsze ryzyko inwestycyjne) i eksploatacyjnym (wysoka sprawność, mniejsze koszty przy pracy w skojarzeniu) okazały się rozwiązaniami konkurencyjnymi rynkowo.
- Dążenie do rozwoju zrównoważonego zwiększyło atrakcyjność lokalnych zasobów energetycznych, co znalazło odzwierciedlenie w odpowiednich dyrektywach Unii Europejskiej a także w regulacjach polskich.
- Procesy demonopolizacji i prywatyzacji w sektorze energetyki spowodowały zainteresowanie inwestorów budową źródeł o średniej i małej mocy, zlokalizowanych blisko odbiorców, co pozwala uniknąć części kosztów przesyłu i dystrybucji (dotyczy także ciepła).”

¹ Biczal P. Paska J. *Hybrydowa elektrownia słoneczna z ogniem paliwowym jako przykład wykorzystania w energetyce rozproszonej wielu źródeł energii pierwotnej*. Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA. Elektroenergetyka Nr 4/2003 (47).

Na stopień wykorzystania możliwości energetyki rozproszonej istotny wpływ mają, oprócz posiadanych zasobów, dostępnych technologii, możliwości finansowych państwa i świadomości ekologicznej społeczeństwa, **stworzone w danym kraju warunki formalno-prawne** oraz priorytety w polityce gospodarczej. Lokalne działania zapaleńców, które możemy obserwować dzisiaj, nie są wystarczające dla szerokiego rozwoju energetyki rozproszonej.

Kluczem do powodzenia rozwoju tej energetyki jest zbudowanie w naszym kraju **zintegrowanego programu wsparcia dla rozwoju energetyki rozproszonej**, który obejmowałby cały wachlarz instrumentów i rozwiązań. Przede wszystkim trzeba jasno określić długoterminowy cel, tak jak zrobiła to np. Dania, która zamierza osiągnąć do roku 2050 poziom 100% zaopatrzenia w energię ze źródeł odnawialnych. Takim celem mogłoby być osiągnięcie **w roku 2050 uzyskiwania energii w co najmniej 2/3 ze źródeł rozproszonych, z dominacją energetyki odnawialnej**. Niezbędne są też cele pośrednie, jak np. 30% w roku 2030.

Do realizacji takiego programu niezbędne byłoby ukierunkowanie strumienia środków na wsparcie: produkcji urządzeń, budowy obiektów wytwórczych energetyki rozproszonej, modernizacji, rozwoju sieci dostosowanych do potrzeb tego rodzaju energetyki. Ważne byłoby też to, aby system wsparcia przyczyniał się do wykorzystania różnych rodzajów OZE i zwiększania dywersyfikacji technologii. Dotyczy to przede wszystkim: wsparcia udzielanego przez fundusze ekologiczne; środków gromadzonych ze sprzedaży nadwyżek z Protokołu z Kioto (tzw. GIS-y); przyszłych dochodów z aukcji w ramach EU ETS; funduszy unijnych, które będą dostępne w nowej perspektywie finansowej 2014 – 2020. Dywersyfikacja technologii powinna oznaczać jednoczesne upowszechnianie różnych rozwiązań, takich jak: kolektor słoneczny, mikrowiatrak, pompa ciepła, dom pasywny, samochód elektryczny, mikrobiogazownia, biogazownia, minirafineria lignocelulozowa, ogniwo fotowoltaiczne, spalarnia śmieci (także technologie plazmowe utylizacji śmieci), elektrownia wodna ultraniskospadowa.

Wsparcie dla rozwoju odnawialnych źródeł musi uwzględniać szerszy kontekst gospodarowania zasobami, w tym w szczególności biomasą i biomasą leśną. Według Grzegorza Wiśniewskiego, prezesa Instytutu Energetyki Odnawialnej, obecny system wymaga rewizji, ponieważ wspierane współspalanie węgla z drewnem oddala Polskę od realizacji celów dyrektywy 2009/28/WE, zaburza konkurencję na rynku OZE i generuje niepotrzebne koszty w całej gospodarce. **Przesunięcie strumienia biomasy z ciepłownictwa do współspalania powoduje prawie 3-krotne zwiększenie zapotrzebowania na deficytową biomasę leśną**, co powoduje wzrost kosztów w takich działach gospodarki, jak produkcja mebli, czy papieru. Koszt zielonego ciepła z biomasy, jako równoważnej formy wypełnienia celu dyrektywy, jest bowiem około trzykrotnie niższy od kosztów, jakie ponoszą konsumenci energii elektrycznej za współspalanie. Ponadto, ta sama ilość biomasy wykorzystana w systemie wysoko sprawnej kogeneracji dawałaby trzykrotnie wyższy wkład w realizację celu dla OZE, który jest dla Polski poważnym wyzwaniem nawet bez błędnych decyzji. Obecny system sam w sobie jest korzystniejszy dla OZE większych mocy, gdyż dla małych wytwórców oznacza koszty i bariery zbyt trudne do pokonania.

Instytut Energetyki Odnawialnej (IEO) dokonał wstępnej oceny potencjału inwestycyjnego w sektorze OZE w latach 2011-2020 wynikającego z „technologicznej ścieżki rozwoju OZE” zaproponowanej w KPD. **Według tej oceny wdrożenie KPD w Polsce w analizowanym okresie oznacza nowe inwestycje w OZE, sięgające kwoty ok. 24 mld euro (tylko energia elektryczna i ciepło) i dodatkowo ok. 3 mld euro w sektor biopaliw**. Zdaniem IEO na największe inwestycje może liczyć energetyka wiatrowa, łącznie blisko 8 mld euro, na trzech rynkach: farm wiatrowych lądowych (blisko 5 mld euro), farm wiatrowych morskich (ponad 1,4 mld euro), małych elektrowni wiatrowych (ok. 1,6 mld euro). W przypadku rynku termicznej energetyki słonecznej (kolektory słoneczne płaskie i próżniowe) nakłady inwestycyjne na wdrożenie KPD, według szacunków, sięgają blisko 7,9 mld euro, na biogazownie - ponad 3,6 mld euro, a na kogenerację (CHP) z wykorzystaniem biomasy stałej - ponad 2,5 mld euro. Pozostałe środki powinny być przeznaczone na kotły na biomasę, ciepłownie geotermalne, elektrownie wodne, pompy ciepła oraz systemy PV. Analiza ta pokazuje **jak olbrzymi jest rynek zielonych technologii**. Aby uruchomić istniejący potencjał i zainteresować inwestycjami w OZE, niezbędne jest stworzenie odpowiednich ram prawnych dla rozwoju tego typu instalacji.

Ustawa o wspieraniu OZE powinna uwzględniać także potrzebę budowania efektywnych, w sensie energetycznym i bazujących na odnawialnych źródłach energii, struktur przestrzennych, które prof. Jan Popczyk definiuje następująco:

- **dom „energetyczny”** (potencjał to: 2,5 mln gospodarstw rolnych, 3 mln domów jednorodzinnych oraz przede wszystkim 10 tys. nowych domów budowanych rocznie); istotą jest wykorzystanie ofert przemysłu urządzeń rozproszonej energetyki do zintegrowanego zarządzania na rzecz pokrycia potrzeb obejmujących energię elektryczną, komfort cieplny, transport, a zwłaszcza budowa oddolnego filaru indywidualnego bezpieczeństwa energetycznego; wykorzystanie kolektorów słonecznych w samochodach elektrycznych, ogniwach fotowoltaicznych oraz technologiach „złożonych”²;
- **gospodarstwo rolne „energetyczne”** (potencjał to: 100 tys. gospodarstw wielkotowarowych): istota to dywersyfikacja produkcji i ryzyka gospodarstwa, utylizacja odpadów, budowa oddolnego filaru indywidualnego bezpieczeństwa energetycznego; wykorzystanie kolektorów słonecznych w mikrobiogazowniach, ogniwach fotowoltaicznych oraz technologiach „złożonych”;
- **gmina wiejska „energetyczna”** (potencjał to: 1600 gmin); istota to: wykorzystanie zasobów rolnictwa energetycznego, utylizacja odpadów, budowa oddolnego filaru bezpieczeństwa energetycznego w ramach infrastruktury krytycznej; wykorzystanie kolektorów słonecznych w ogniwach fotowoltaicznych, elektrowniach wodnych ultraniskospadowych oraz technologiach „złożonych”;
- **miasto (osiedle) „energetyczne”** istota to: włączenie transportu w obszar energetyki miasta, utylizacja odpadów, budowa oddolnego filaru bezpieczeństwa energetycznego w ramach infrastruktury krytycznej; wykorzystanie kolektorów słonecznych w samochodach elektrycznych, ogniwach fotowoltaicznych oraz technologiach złożonych.

Jednocześnie te struktury przestrzenne powinny zostać wzmocnione technologiami zwiększającymi efektywność energetyki rozproszonej (popytowo-podażowej). Są to:

- **wirtualne źródło poligeneracyjne** (istota tych technologii polega na zwiększeniu efektywności energetyki rozproszonej w aspektach: energetycznym, ekonomicznym i poprawy bezpieczeństwa energetycznego),
- **Smart Grid** (istotą tej technologii jest przeniesienie akcentu w skali społecznej z wytwarzania energii na zarządzanie energią, zwłaszcza w dziedzinach użytkowania energii elektrycznej oraz transportu).

Powszechnie uważa się, że wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii (OZE) jest bardzo korzystne ze środowiskowego punktu widzenia. Stanowi bowiem przeciwwagę dla wykorzystywania na cele energetyczne zasobów nieodnawialnych, które ze względu na swą naturę będą się wyczerpywały, i których wykorzystywanie wiąże się ze skutkami uciążliwymi dla środowiska. **Do wykorzystywania odnawialnych źródeł energii nie można jednak podchodzić bezkrytycznie i doktrynalnie** – wedle zasady, że OZE, jako proekologiczne, zawsze i wszędzie może być wykorzystywane bez ograniczeń. Pozyskiwanie surowców odnawialnych na cele energetyczne i wykorzystywanie odnawialnych nośników energii także ma swoje uwarunkowania środowiskowe i przestrzenne. Wyznaczają one ramy dla korzystania z tych zasobów i wskazują na pola możliwych konfliktów. Przy poszanowaniu tych uwarunkowań można jednak z powodzeniem korzystać z odnawialnych źródeł energii i tą drogą przyczynić się do ograniczania niekorzystnych skutków stosowania paliw kopalnych oraz ograniczania skali postępujących zmian klimatycznych.

Z wykorzystywaniem różnych rodzajów energii odnawialnej wiążą się różne typy oddziaływań środowiskowych, zależnych od **rodzaju pozyskiwanej energii, miejsca jej pozyskiwania lub przetwarzania oraz intensywności działań związanych z wykorzystaniem OZE**. Występuje wiele rodzajów zasobów energii

² Źródło poligeneracyjne, technologie zasobnikowe, technologie oddolnego filaru bezpieczeństwa energetycznego, technologie zintegrowane funkcjonalnie.

odnawialnej, których wykorzystywanie niesie ze sobą poważne zagrożenia. Z innymi nie wiążą się żadne zasadnicze ograniczenia czy wykluczenia. Do tej ostatniej grupy należą przede wszystkim: biomasa odpadowa – odpady z rolnictwa, przemysłowe (w tym drzewne), komunalne (kompostowana część odpadów komunalnych), biogaz ze składowisk odpadów, biogaz z oczyszczalni ścieków, energia słoneczna (ujmowana w rozproszonych systemach, opartych o nieduże instalacje związane z istniejącą zabudową).

Generalnie można wskazać **dwie podstawowe kategorie wykluczeń i ograniczeń ze względu na potrzebę ochrony przyrody – są nimi: obszarowa ochrona przyrody i ochrona gatunkowa**. Analiza istniejących w Polsce form ochrony przyrody i wymogów z nimi związanych wskazuje, że niektóre kategorie terenów chronionych powinny być całkowicie lub w dużym stopniu, wyłączone z rozwoju OZE (ze względu na prymat ochrony przyrody w jej dotychczasowym, niezmiennym stanie lub na potrzebę przywracania jej stanu wcześniejszego poprzez renaturyzację). Są to przede wszystkim:

- cenne przyrodniczo obszary chronione: parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary Natura 2000,
- inne obszary ochrony krajobrazu (obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe),
- chronione siedliska przyrodnicze – nawet poza ww. obszarami chronionymi,
- korytarze ekologiczne,
- lasy, a przede wszystkim lasy o wysokich walorach przyrodniczych – także poza ww. obszarami chronionymi,
- agrocenozy z siedliskami cennych (chronionych) gatunków nieleśnych (roślin i zwierząt) – także poza ww. obszarami chronionymi.

Istotny jest fakt, iż inny jest charakter konfliktów z ochroną przyrody przy pozyskiwaniu biomasy, a inny przy wykorzystywaniu siły wiatru, wody lub promieniowania słonecznego, czy ciepła ziemi. Wszystkie istotne potencjalne zagrożenia powinny być identyfikowane w sposób ogólny przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego i strategii rozwoju lokalnego, a w sposób szczegółowy w ramach procedury ocen oddziaływania na środowisko. Prawidłowa ocena powinna uwzględniać między innymi oddziaływanie na walory przyrodnicze obszarów Natura 2000 i powinna być stosowana w ramach planowania lokalizacji poszczególnych obiektów służących wykorzystaniu tego typu zasobów.

Wkład merytoryczny: Instytut na rzecz Ekorozwoju

Opracowanie: Sekretariat Koalicji Klimatycznej

Stanowisko zatwierdzone przez wszystkich członków Koalicji Klimatycznej

Koalicja Klimatyczna jest porozumieniem 22 organizacji pozarządowych. Jej misją jest wspólne działanie w celu zapobiegania wywołanym przez człowieka zmianom klimatu dla dobra ludzi i środowiska.

Członkowie Koalicji Klimatycznej: Fundacja Aeris Futuro, Fundacja Efektywnego Wykorzystania Energii, Fundacja Ekologiczna Arka, Fundacja Ekologiczna Ziemi Legnickiej Zielona Akcja, Fundacja EkoRozwoju FER, Fundacja GAP Polska, Fundacja Na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju, Greenpeace, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Klub Gaja, Liga Ochrony Przyrody, Polska Zielona Sieć, Polski Klub Ekologiczny Okręg Dolnośląski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Górnoszląski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Mazowiecki, Polski Klub Ekologiczny Okręg Świętokrzyski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Wielkopolski, Polski Klub Ekologiczny Okręg Wschodnio-Pomorski, Społeczny Instytut Ekologiczny, Stowarzyszenie Ekologiczne Eko-Unia, WWF, Zielone Mazowsze.

Kontakt: Sekretariat Koalicji Klimatycznej, Polski Klub Ekologiczny Okręg Mazowiecki,
ul. Mazowiecka 11/16, 00-052 Warszawa, tel./faks: 22 827 33 70,
email: pkeom.org@gmail.com, www.koalicjaklimatyczna.org